

учеников, проявляющих желание участвовать в такого рода заданиях. Такой подход требует от учителя хорошего знания психофизических возможностей коллектива учеников, а также их уровня овладения основными знаниями и навыками в целях подготовки для них набора заданий, определяющих дифференцированную степень трудности.

Таким образом, разнообразные методические приемы, учитывающие в своем диапазоне работу с литературным текстом, применимые учителем в ходе занятий, преследуют целью развивать творческую активность учеников. Ученическая активность может проявляться в различных ситуациях учебы, планируемых учителем, а также в действиях учеников. Это могут быть также действия, которые в своем диапазоне потребуют от учителя установить сотрудничество с работниками школьной библиотеки. Учитель должен также в рамках педагогического просвещения родителей своих учеников сигнализировать по ходу дела зоны деятельности, требующие от родителей особого внимания и создания условий, способствующих развитию контакта ребенка с детской литературой.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Baczyńska H., *Metodyka języka polskiego w klasach 1-3 szkoły podstawowej*, Wyd. WSiP, Warszawa 1985.
2. Bałachowicz J., *Praca z tekstem /w:/ / Praca nauczyciela i ucznia w klasach 1-3*. Wyd. WSiP, Warszawa 1990.
3. Czelakowska D., *Metodyka edukacji polonistycznej dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, Wyd. Impuls, Kraków 2010.
4. Frycie S., *Treści, sposoby oraz metody kształcenia literackiego i kulturalnego na szczeblu nauczania początkowego*. /W: / S. Frycie, M. Ziółkowska-Sobecka, *Kształcenie literackie w okresie wczesnoszkolnym. Poradnik metodyczny dla nauczycieli klas początkowych*, wyd. WSP TWP, Warszawa 1998.
5. Więckowski R., *Pedagogika wczesnoszkolna*. Wyd. WSiP, Warszawa 1993.
6. Żuchowska W., *Oswajanie ze sztuką słowa. Początki edukacji literackiej*. Wyd. WSiP, Warszawa 1992.

Зарішняк І.М.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ЕКОНОМІСТА

Розглядаючи проблему самовдосконалення у ракурсі онтогенезу, слід підкреслити важливість саме юнацького віку у цьому процесі. Актуалізація потреби у самовдосконаленні зумовлюється розвитком самосвідомості в юнацькому віці, пошуком суб'єктом свого місця у світі, становленням ідеалів та прагненням відповідати цим ідеалам. Всі ці вікові особливості так чи інакше стають передумовою самовдосконалення особистості. Саме на цей час припадає особистісне і професійне самовизначення юної особистості, формуються її ціннісні орієнтації й особистісні смисли, відбувається усвідомлення молодого людиною себе в якості суб'єкта в різних площинах власного становлення: соціального, психологічного, духовного (В. О. Татенко, С. Д. Максименко, Л. М. Куликова). Науковці зазначають необхідність створення середовища, в якому

активними суб'єктами розвитку виступатимуть не тільки студенти, а й викладачі (Б.Д. Ельконін, О.С. Газман, С.В. Кульневич). Вивчення робіт, присвячених специфіці психічного розвитку в юнацькому віці (Е. Еріксон, Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін, Л.І. Божович, О.М. Леонтьєв, І.С. Кон, Г.А. Цукерман, В.О. Татенко, В.Ф. Моргун, В.Г. Панок та інші) показало, що основним результатом проходження юнацької кризи розвитку є професійне і життєве самовизначення, активне формування суб'єктності особистості, що робить можливим перехід від неусвідомленого розвитку до самокерування процесом самовдосконалення та до самодіяльності як провідної діяльності особистості в дорослому віці (за В.Ф.Моргуном). Особистість у студентському віці є складною динамічною системою, що розвивається за нелінійними законами, які передбачають: 1) відкритість особистості по відношенню до навчального середовища як умову її розвитку; 2) певна невірноваженість компонентів особистості виступає каталізатором якісних змін [1]. Саме тому актуальним є питання виявлення особливостей самовдосконалення особистості цієї вікової категорії.

З метою вивчення особливостей самовдосконалення особистості студентів-економістів, зокрема розуміння студентами проблеми самовдосконалення особистості та виявлення факторів, що активізують досліджуваний процес, було проведено опитування 114 студентів 1-2-го (74) і 6-го (40) курсу ВНІЕ ТНЕУ. Контент-аналіз відповідей досліджуваних на запитання анкет дав можливість з'ясувати їх розуміння сутності процесу самовдосконалення, його особливостей, визначити рівень потреби у самовдосконаленні тощо. Аналіз відповідей показав, що студенти мають узагальнені уявлення про сутність самовдосконалення. Опитувані замислюються над проблемами самовдосконалення і розуміють його необхідність. Предметом самовдосконалення студентів, на нашу думку, виступають окремі риси характеру, поведінка, ставлення до навчання, окремі навички та вміння. Зокрема, опитані студенти 1-2-го курсу зазначають, що хочуть вдосконалити у собі окремі риси характеру, ставлення до навчання і стосунки з навколишніми, фізичні здатності, наприклад: «насамперед моральні якості, поведінку», «таланти, розум, логіку, мислення», «вміння бути впевненим в собі, спілкуватися з іншими», «підтягнути свій рівень знань по деяким предметам, стати більш відповідальним в плані навчання загалом», «здобути нові навички та уміння», «ставлення до навчання і світу», «наукові знання», «фізичні навички», «характер» тощо. Як бачимо, зміст тих рис, знань і вмінь, котрі студенти хочуть вдосконалити, відображає зростання їх усвідомленості власних індивідуальних особливостей, певних вікових проявів, таких як непевненість тощо. Саме усвідомлення студентами власного «Я», його окремих аспектів та проявів та проектування цього «Я» в майбутнє актуалізує бажання змінитися, покращити власні вміння, риси характеру. Найчастіше юнаки й дівчата 1-2-го курсів вказують 1-2 якості, які прагнуть вдосконалити, що свідчить про обмежене розуміння ними самовдосконалення, бачення його як засобу подолання конкретних недоліків особистості. Проте студенти 2-ї вищої освіти розуміють цілісність та різнобічність процесу

самовдосконалення особистості. Їх відповіді стосуються всіх сфер життєдіяльності людини, а окремі респонденти навіть вказують, що потрібно розвиватися гармонійно, наприклад: «підвищити інтелектуальний, фізичний та духовний рівень», «всебічний розвиток особистості», «розвиток духовних, розумових практик, вдосконалення фізичного стану». Більшість із опитаних цієї групи теж вказують 1-2 якості, насамперед бажають покращити як свій фізичний, так і духовний стан (Рис. 1). Студенти цієї вікової групи, зокрема, дівчата, частіше від молодших бажають удосконалити свій зовнішній вигляд. Самовдосконалення найчастіше розуміється ними не лише як покращення тих чи інших власних якостей, саморозвиток, а й пізнання нового і можливість самовираження, з метою реалізації себе в суспільстві. Проте навіть студенти 6-го курсу мають досить обмежене розуміння процесу самовдосконалення, бачать його як засіб покращення окремих сторін особистості або окремих навичок. Показово, що уявлення студентів про необхідність самовдосконалення людини розподілилися таким чином: самовдосконалюватися необхідно все життя – 93,5%; час від часу – 6,5. Ці відповіді свідчать про те, що всі студенти усвідомлюють необхідність і роль самовдосконалення у житті людини. Немає жодного опитаного, який би не прагнув змін. Порівняння відповідей студентів-першокурсників і студентів 6-го курсу на запитання «Як часто ви замислюєтесь над проблемою самовдосконалення?» свідчить про зростання актуалізованості для останніх питань самовдосконалення. Опитування засвідчило, що студенти-економісти 6-го курсу частіше замислюються над проблемою самовдосконалення, ніж студенти 1-2-го курсів (відповідно 95% до 65%).

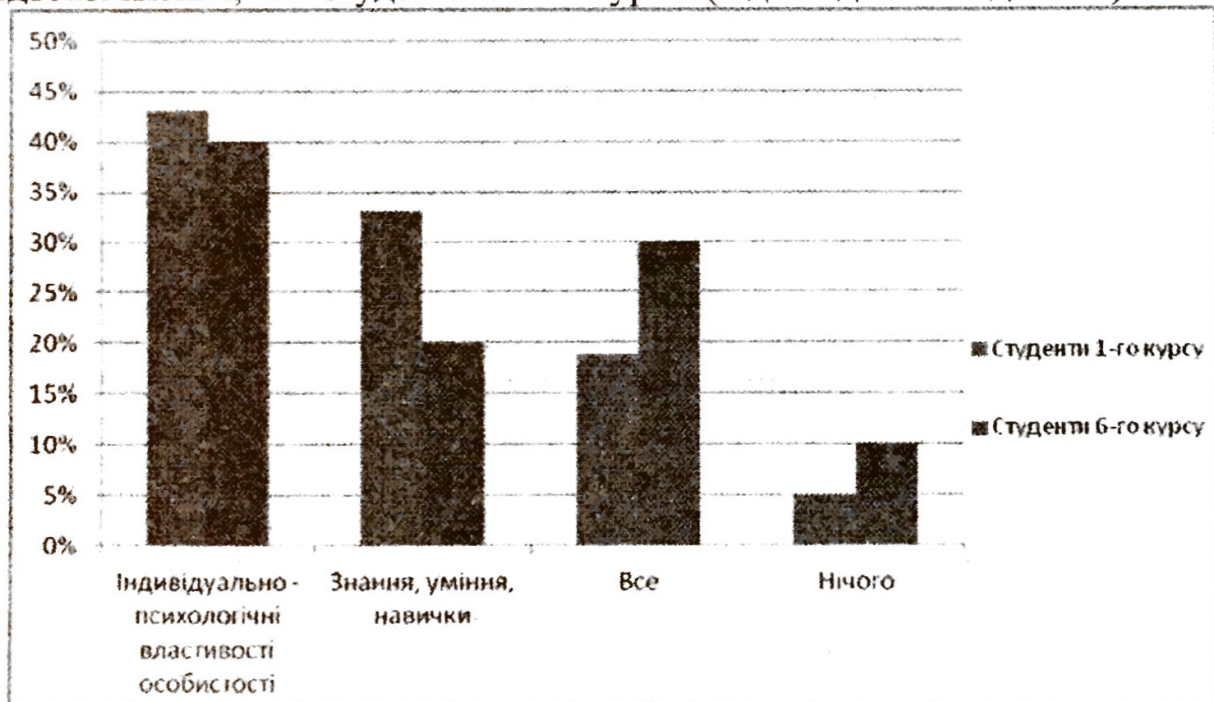

Рис. 1. Відповіді опитаних на запитання «Що б ви хотіли вдосконалити в собі?» (у %)

Щодо предмету самовдосконалення, то ним, як підтвердили результати опитування, найчастіше виступають ті чи інші особисті якості, психічні функції, навички та вміння, наприклад: характер, ставлення до навчання, особливості взаємин з оточуючими, працьовитість, організованість, освіченість,

відповідальність, фізичні якості. Порівняльний аналіз відповідей студентів старших і молодших курсів показав певні відмінності. Ми згрупували всі відповіді на запитання «Щоб ви хотіли вдосконалити в собі?» у чотири групи. Відповідаючи на це запитання, 40 % опитаних шестикурсників і 43,2% першокурсників прагнуть вдосконалити свої індивідуально-психологічні властивості та якості, 20% студентів 2-ї вищої і 32,4% студентів 1-2-го курсів хочуть підвищувати свої знання, уміння і навички. Однак 10% опитаних шестикурсників демонструють прагматичний підхід, вважаючи, що нічого не потрібно вдосконалювати. Тож у цьому питанні помітна зворотна динаміка порівняно з першокурсниками (Рис. 1).

Метою діяльності з самовдосконалення опитані студенти 1-2-го курсу найчастіше називають отримання гарної освіти, покращення взаєморозуміння з навколишніми, набуття впевненості, для кар'єрного зросту, успіху в майбутньому, можливість досягти чогось у житті, бути кращими, ніж зараз. Студенти 6-го курсу розуміють, що самовдосконалюватися потрібно для «підвищення самооцінки», «реалізації Я-ідеального». На думку опитаних, самовдосконаленню людини сприяють читання літератури, спілкування, аналіз власних помилок тощо. Під час проведення констатуючого експерименту було встановлено умови, що забезпечують самовдосконалення особистості студента-економіста, серед яких студентами проаналізовані такі: а) розвиток у студентів мотивації та потреби у професійному самовдосконаленні; б) створення у студентському колективі сприятливої атмосфери для прояву активності кожного студента; в) розвиток самостійності студентів; г) педагогічне керівництво процесом самовдосконалення. Аналіз отриманих експериментальних даних дозволяє зробити висновок, що найкраще сприяє самовдосконаленню, на думку опитаних, спілкування (8,5 балів) і тренування сили волі, пам'яті, мислення (8 балів). Заняття спортом і фізкультурою та цілеспрямоване моделювання викладачами таких ситуацій, за яких студенти змушені активно застосовувати й розширювати свої знання, уміння й навички, на думку студентів теж сприяє самовдосконаленню (7,5 балів). Не сприяє самовдосконаленню за уявленнями студентів спонукання до написання рефератів з гуманітарних дисциплін (Табл. 1).

Таким чином, аналіз емпіричних даних дає можливість зробити висновок про зростання актуальності самовдосконалення в юнацькому віці, що пов'язано із самопізнанням і самовизначенням особистості у цьому віці і водночас недостатнє розуміння студентами 1-2-го курсів сутності самовдосконалення, чинників успішного самовдосконалення. Виходячи із результатів констатуючого експерименту, можна дійти висновку, що для більшості студентів самовдосконалення пов'язане насамперед з покращенням тих чи інших якостей і саморозвитком. Студенти не розмежовують поняття «саморозвитку» і «самовдосконалення» особистості. Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до факторів, що сприяють самовдосконаленню особистості свідчить, що викладачі повинні приділяти увагу спілкуванню зі студентами, розробляти методики тренування сили волі, пам'яті, розробляти логічні завдання, що сприяють розвитку мислення.

Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до факторів, що сприяють
самовдосконаленню

Фактори, що сприяють самовдосконаленню	Середнє значення оцінки в балах (за 10- бальною шкалою)	
	1-й курс	6-й курс
Читання художньої літератури	7	7
Заняття спортом	8	7
Спілкування	9	8
Тренування сили волі, пам'яті	8	8
Написання рефератів з гуманітарних дисциплін	5	5
Введення елементів змагання, здорової конкуренції під час вивчення дисципліни	6	7
Обговорення питань самовдосконалення на лекціях, семінарах	6	7
Цілеспрямоване моделювання ситуацій, що сприяють застосуванню своїх знань, умінь, навичок	7	8

Виходячи із результатів експерименту, викладачі повинні розробити методичне забезпечення процесу самовдосконалення студентів у межах курсів «Психологія і педагогіка», «Соціологія», «Фізичне виховання». В межах цього апробувати систему вправ, що сприяють формуванню умінь: а) самодіагностики значущих для самовдосконалення якостей особистості; б) володіння методами і прийомами самовиховання та самоосвіти; в) планування процесу самовдосконалення (складання програми самовдосконалення та рекомендації щодо її виконання).

Підбиваючи підсумки дослідження, можна визначити самовдосконалення як вищу форму усвідомленого саморозвитку особистості, що полягає у постійній внутрішній роботі над собою з метою довести свій розвиток до можливої мети відповідно до загальнолюдських духовних цінностей. Попри наявність окремих досліджень самовдосконалення особистості, на сьогоднішній день залишається низка питань, що потребують осмислення. Серед них: визначення основних психологічних детермінант самовдосконалення особистості. Цікавими та перспективними видаються напрямки дослідження індивідуальних стратегій самовдосконалення, які детерміновані індивідуально-психологічними особливостями особистості; дослідження психологічних умов, які сприяють розвитку в особистості мотивації до самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мерзлякова О. Л. Психологічні чинники саморозвитку старшокласників у процесі навчання: авторефер. дис... канд. псих. наук: 19.00.07- педагогічна та вікова психологія / О.Л. Мерзлякова. – К.: [Б.в.], 2010. – 26 с.

Анотація. Стаття присвячена вивченню особливостей самовдосконалення особистості студентів-економістів. Особлива увага приділяється аналізу розуміння студентами проблеми самовдосконалення особистості та виявлення факторів, що активізують досліджуваний процес. Здійснено порівняльний аналіз особливостей самовдосконалення студентів-економістів молодших і старших курсів.

Ключові слова: самовдосконалення особистості, предмет самовдосконалення, умови самовдосконалення особистості студентів-економістів, фактори самовдосконалення.

Summary. The article considers the peculiarities of personal self-improvement of students of economics. Special attention is paid to the analysis of students' understanding the problem of self-improvement and defining the factors of enforcing this process. The comparative analysis of the peculiarities of personality self-improvement of junior and senior students of economics has been performed.

Key words: personal self-improvement, the subject of self-improvement, the conditions of self-improvement of students of economics, factors of self-improvement.

проф. Анна Клим-Климашевска

Естественно-гуманитарный университет г. Седльце, Польша

ПРОГРАММА MARIANNE FROSTIG, РАЗВИВАЮЩАЯ ЗРИТЕЛЬНОЕ ВОСПРИЯТИЕ ДЕТЕЙ В ДЕТСКОМ САДУ

В основе программы М. Фростиг лежит предпосылка, что зрительное восприятие участвует почти во всех действиях человека. Достижение соответствующего уровня этого восприятия дает ребенку возможность научиться читать, писать, применять правила орфографии, исполнять арифметические задачи и расширять все навыки, требуемые от него в процессе учебы в школе. Однако, многие дети учатся в школе, не имея достаточно развитых способностей перцепции. Такие дети подвержены в школе большому стрессу, ведь часто они безуспешно пытаются сравняться со своими сверстниками в достижении соответственных успехов в учебе.

М. Фростиг предложила упражнения и забавы, направленные на развитие зрительной перцепции, наблюдательности и навыка совершать выбор. Их цель – развивать и интегрировать способности координировать движения глазных яблок с точными движениями тела. Эти упражнения имеют значение для всех действий, требующих умений рисования, письма, изучения геометрических фигур и их положения на плоскости. Они также имеют большое значение в развитии навыков восприятия детьми параметров собственного тела, координации рук, равновесия, ловкости, пластичности и силы мышц. Автор учитывает пять аспектов: зрительно-моторная координация – задача ребенка в том, чтобы нарисовать прямые и кривые линии между все более сужающимися границами и разукрашивание; наблюдение фигуры и фона – ребенок дифференцирует пересекающиеся фигуры; постоянство наблюдения – выделение квадратов и кругов среди других фигур; наблюдение положения предметов в пространстве – ребенок выделяет фигуры перевернутые либо повернутые поочередно; наблюдение пространственных отношений – копирование ребенком образцов с помощью соединения точек линиями.

Программа, развивающая зрительное восприятие содержит инструкцию по использованию упражнений, находящихся в тетради для ребенка. В упражнениях элементарного уровня ударение сделано на задания, формирующие зрительно-моторную координацию. На среднем уровне внимание обращено на задания, развивающие ориентацию в пространственных отношениях. На высшем уровне сконцентрировано внимание на упражнениях, интегрирующих способности восприятия с требованиями, предъявляемыми детям в школе. Выполнение упражнений и задач, требующих использования